

TURINYS

Įžanga	6
LAUKINIS GOGENAS	8
EGZOTIŠKA KILMĖ	10
POLINEZIJOS KERAI	56
PAVEIKSLŲ ALBUMAS	100
IMPRESIONIZMAS IR TAI, KAS UŽ JO	102
SPALVA IR LINIJA	128
MITAI KŪRYBOJE	190
Rodyklė	254

POLINEZIJOS KERAI

„Aš čia esu 20 dienų ir jau mačiau tiek daug naujų dalykų, kad tai ganėtinai išmušė iš vėžių. Man reikės daugiau laiko, kol pavyks nutapyti gerą paveikslą“, – rašė Gogenas Metei iš Taičio 1891 m. birželio pabaigoje. Jo svajonės apie primityvią idilę prie Pietų jūrų, egzotišką laukinę kultūrą ir vietą, kur ryškios spalvos ir vietinės tautos stimuliuotų jo kūrybiškumą, dar kartą atvedė į situaciją, neatitinkančią įsigalėjusių visuomenės normų.

Viršuje: Le Vallon Gogenas nutapė 1892 m., antrais savo pirmojo vizito Taityje metais. Čia vaizduojamas siauras takelis, vingiuojantis per mažą atogrąžų slėnį salos kalnų pašlaitėje.

Kairėje: Faaturuma (Melancholija). Šį paveikslą Gogenas nutapė praėjus maždaug trimis mėnesiams po to, kai 1891 m. atvyko į Taitį. Spalvos ir figūros poza žadina melancholišką nuotaiką – tai nėra tiesiog portretas.

PAPEETĖS UOSTAS

Į pagrindinį Taičio uostą Papeetę Gogenas atvyko 1891 m. birželio 9 d., beveik po dešimties savaitių jūroje. Netrukus Meteį rašė: „Be jokių nuotykių, geros sveikatos atplaukiau į nuostabią vietą.“ Nors pirmasis įspūdis apie Taitį buvo geras, Gogeno pasirodymas vietinius sutrikdė.

Pirmosiomis dienomis Gogenas sirgo bronchitu. Kad ir kur ėjo, žmonės į jį žiūrėdami kikenė. Nors jo ūgis tesiekė 1,63 metro, vietiniai nebuvo pratę prie tokios išdidžios laikysenos, ilgų, žilti pradėjusių plaukų ir plačiakraštės rudo veltinio skrybėlės. Po dviejų savaitių Gogenas nusikirpo plaukus, kad mažiau kristų į akis, tačiau dauguma vietinių vis dar iš jo juokėsi. Papeetėje, be vietinių, gyveno prancūzų pareigūnai, kolonistai, ir Gogenas iš jų visų smarkiai išsiskyrė. Šiaip ar taip, vienas pirmųjų

laiškų Meteį skamba optimistiškai: „Dėl straipsnio *Figaro* laikraštyje ir kelių rekomendacinių laiškų dirva buvo gerai paruošta. Buvau labai gerai sutiktas gubernatoriaus ir vidaus reikalų ministro... Viliuosi netrukus gauti pelningų portretų užsakymų. Daugybė žmonių teiraujasi, ar nenoriu jų nutapyti... Rytoj pasimatysiu su visa karališkąja šeima.“ Tačiau viltys gauti karališkosios šeimos užsakymą sudužo, prieš pat jų numatytą susitikimą mirus Pomarei V, paskutiniam Taičio karaliui, tapusiam daugelio

metų besaikio alkoholio vartojimo auka. Pirmieji Gogeno vizito mėnesiai buvo tokie pat nuviliantys ir nesėkmingi. Jis sulaukė tik vieno užsakymo iš Suzanos Bambridž, ekscentriškos anglės, ištekėjusios už aukštą postą užimančio vietinio. Portretas, kainavęs 200 frankų, jai nepatiko, tad daugiau niekas užsakymų nebe pateikė.

NUOSTABUS KRAŠTOVAIZDIS

Gogenas tikėjosi Taityje susipažinti su senovės Polinezijos religinėmis tradicijomis, tačiau jas savo mokymu buvo nustelbė krikščionių misionieriai. Egzotiškos vietinės moterys, kurias taip norėjo pamatyti, dėvėjo plačias sukneles iki kulkšnių, kurias atvežė misionieriai, ir prancūzų kolonija tapo beveik europietiška. Prieš išvykdamas iš Prancūzijos, Gogenas draugams rašė, kaip svajoja patekti toli toli nuo europietiško „pastangų uždirbti pinigų <...>, (kur) <...> galėčiau gražiai atogrąžų naktų tyloje klausytis švelnios savo širdies muzikos.“ Jis taip pat rašė Redonui: „Tikiu, kad mano menas, taip

Kairėje: Taičio gatvė, pulkininko Stiuarto-Vartlio nuotrauka, 1882 m.

Apačioje: Papeetės uostas, Taitis, Konradas Martensas (Conrad Martens; 1801–1878), 1841 m. Šis menininkas, keliauęs Darvino Bigliu, iki atvykstant Gogenui Taityje buvo pragyvenęs daugiau nei 50 metų.

Dešinėje: Būk paslaptinga, Gogenas, 1890 m. Šis reljefas, 1891 m. eksponuotas Les Vingt Briuselyje, buvo išjuoktas.

tau patinkantis, tėra sėkla, kurią Taityje viliuosi užauginti iki primityvios ir laukinės būsenos.“

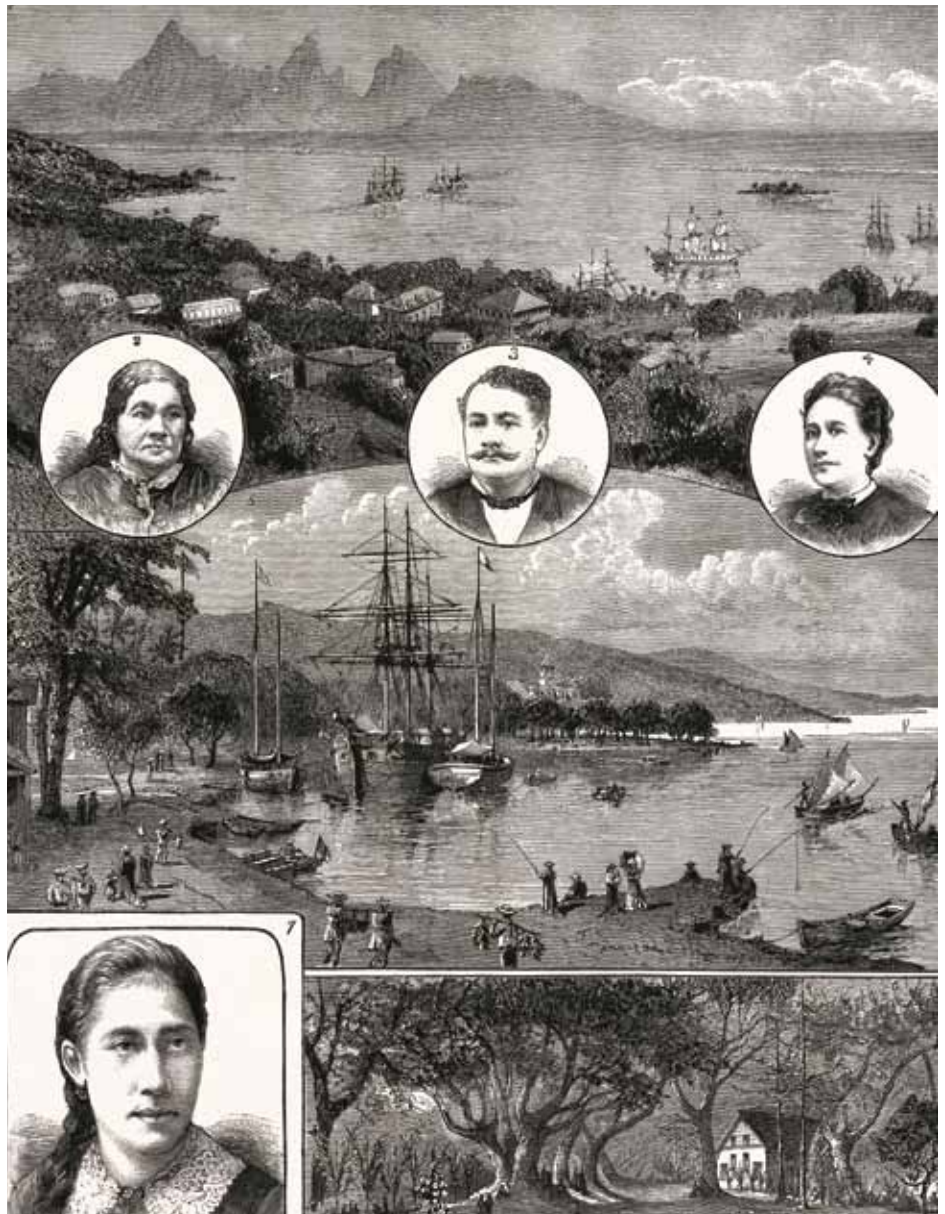
Tad Papeetė jį smarkiai nuvydė. Toli- mas kolonijinis taškas atrodė bjaurus, o iškilieji gyventojai buvo prancūzų karininkai ir jų šeimos nariai, keli verslininkai bei kadaise jūreiviai dirbę vyrai, vedę taitietes. Socialinis gyvenimas atrodė nykus, vis dėlto Gogenas papasakojo, kaip 1891 m. buvo kelias savaites švenčiama Bastilijos paėmimo diena. „Tačiau kraštovaizdis, – rašė jis vėliau, – mane akino ir žavėjo žiauriai ryškiomis spalvomis.“ Dar pridūrė: „Paprasta viską tapyti taip, kaip matau, be jokių specialių apskaičiavimų tepti raudoną spalvą prie mėlynos. Auksinės figūros upeliuose ir jūros pakrantėje mane užbūrė.“

Gogenas siekė įsitvirtinti Papeetės aukštuomenėje, tad naujo draugo leitenanto Ženo, gyvenančio bute, pro kurio langą matėsi visas Papeetės uostas, buvo supažindintas su keliais žymiais žmonėmis. Tarp jų su Papeetės meru Fransua Kardela, pagrindiniu miesto gydytoju Šarliu Šasanioliu ir Prancūzijos gubernatoriumi Etjenu Lakaskadu. Tačiau jam vis tiek nesisekė pritapti, o vietiniai taitiečiai ir toliau jo vengė.

LAUKINIO GYVENIMAS

Po atvykimo praėjus penkiems mėnesiams, nusivylęs Gogenas persikraustė į maždaug 45 km pakrante žemyn esantį Mataiėjos kaimelį. Tenai, toli nuo išorinių Vakarų civilizacijos gniaužtų, pradėjo „rinkti medžiagą“, eskizuoti aplinkinius žmones, jų judesius, gyvūnus ir augalus. „Dabar gyvenu laukinio gyvenimą“, – rašė laiške draugui.

Dešinėje: Karališkoji Taičio šeima. Karalius Pomarė V vaizduojamas viršuje viduryje. Jis valdė Taitį nuo 1877 m., 1880 m. buvo priverstas atsisądėti sosto, mirė 1891 metais. Gogenas vylėsi sulaukti karališkosios globos.

LA ORANA MARIA

Mataiėjos regionas skyrėsi nuo viso Taičio. Čia buvo tylu, gyveno tik vietiniai, be to, jie buvo katalikai, o ne protestantai, kaip visur kitur saloje. Gogenas išsinuomojo taitietišką bambukinį namelį ir vylėsi, kad netrukus visą laiką skirs „apmąstymams, meditacijai ir darbui“.

Vis dar neatsigavęs nuo smarkaus bronchito priepuolio, ištikisusio keliaujant į Taitį, Gogenas džiaugėsi persikraustęs į mažą Mataiėjos kaimelį, kuris, kaip vylėsi, buvo nesugadintas ir laukinis. Jis greitai rado ovalų taitietišką bambukinį namuką be langų, kurio stogas buvo iš pandanų lapų. Netoli paplūdimio upelio pakrantėje stovintis namelis, apsuptas atogrąžų augalijos, buvo pridengtas nuo tvankaus karščio ir vėsus. Pro namelio duris Gogenas matė tolimus kalnus, stūksančius salos viduryje, o nuo paplūdimio vėrėsi pasakiškas Tajarapu pusiasalis, arba Mažojo Taičio, vaizdas.

BE GALO PASLAPTINGA

Net ir šioje atokioje vietoje iš senovinės vietinių kultūros, kurią tikėjosi rasti Gogenas, mažai kas buvo telikę. Jis rašė

Dešinėje: paveikslo La Orana Maria, arba Ave Maria, fragmentas, Gogenas, 1891 m. Paveiksle vaizduojama Švenčiausioji Mergelė su kūdikiu.

Dešinėje apačioje: paveikslo La Orana Maria detalė – egzotiniai vaisiai pirmame plane, Gogenas, 1891 m.

VIETINIŲ KULTŪRA

Apsistojęs prie Pietų jūrų, Gogenas pildė užrašų sąsiuvinį, pavadinimą „Senovės maorių kultai“. Jame rašėsi senovės taitiečių legendas, ritualus, mitus ir dievus, kurių daugumą rado knygoje apie Okeanijos gyvenimą – Morenuto *Voyages aux Iles du Grand Océan*. Visa tai sumaišė su savo išankstinėmis nuostatomis, tad jo kuriamų egzotiškų paveikslų ir objektų pagrindas buvo labiau meninis nukrypimas negu autentika.

Dešinėje: Mataiėjos kaimo vaizdas XIX amžiuje. Ilustracija iš knygos *Voyage autour du Monde sur la Corvette Coquille*, jos autorius leitenantas Lui Diuperé.

Metei iš Papeetės: „Taičio kraštas po truputį tampa prancūziškas ir palengva senoji tvarka išnyks. Mūsų misionieriai jau spėjo įdiegti gana daug protestantiškų veidmainysčių ir nušlavė dalį poezijos.“

Tebuvo išlikę taitiečių kalba, šeimyninis gyvenimas, kai kurie tradiciniai šokiai bei muzika, tačiau religija, mitologija, menai, rankdarbiai, drabužiai ir kiti gyvenimo būdo dalykai buvo pakeisti europietiškais produktais ir požiūriu. Vis dėlto Gogenas išliko nusiteikęs pozityviai, pratinosi prie naujos aplinkos, bandė pramokti taitiečių kalbos. Remdamasis vaizdiniais, atsivežtais iš Prancūzijos, ir įsivaizduodamas, kaip turėtų atrodyti bei elgtis vietiniai salos gyventojai, entuziastingai piešė ir tapė.

Priešingai, negu manė, vietinės moterys nebuvo norios pozuotojos, tačiau jis sugebėjo kai kurias įkalbėti, kad ramiai pasėdėtų. Laiške Metei rašė: „[Taitietės], nors nėra gražios, <...> yra kažkokios prikaustančios žvilgsnį ir paslaptingos.“

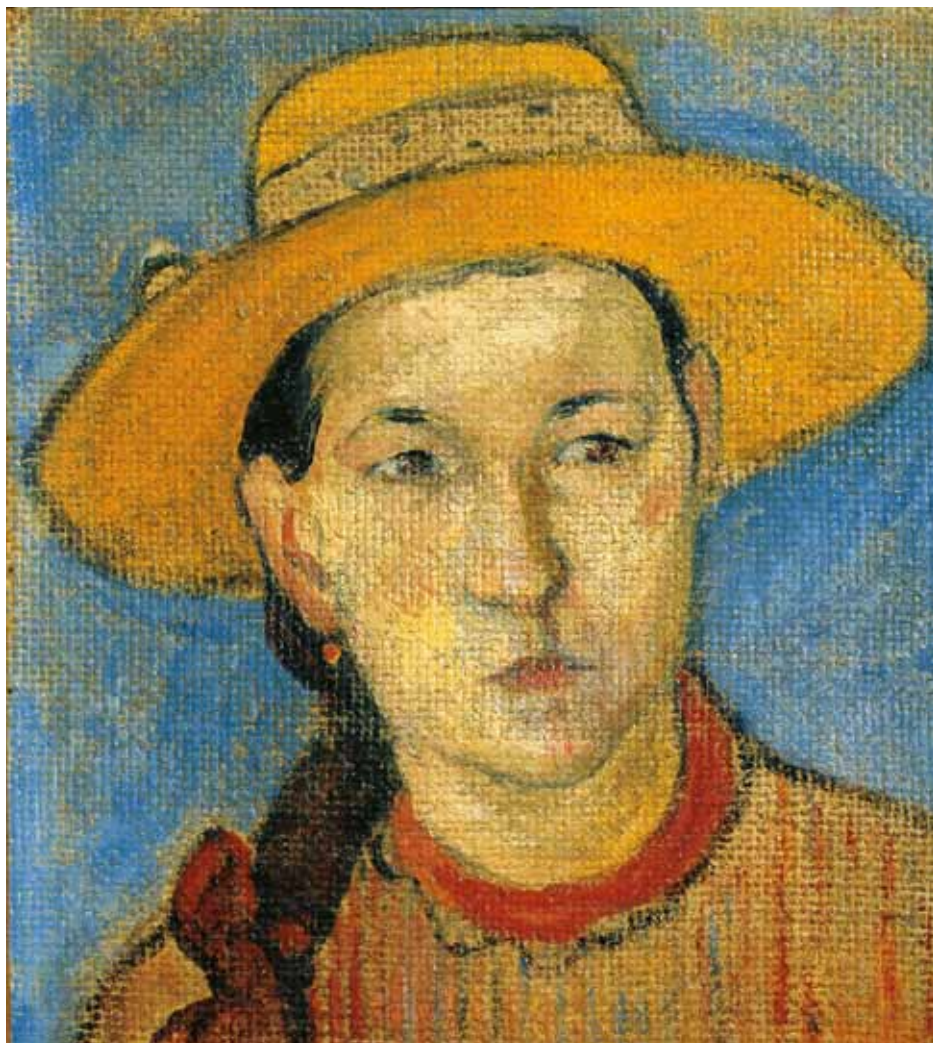
TIKRAS GYVENIMAS IR FANTAZIJA

Nors ir ne itin pamaldus, Gogenas vis dėlto buvo katalikas ir Prancūzijoje nutapė kelis religinius paveikslus. Kad ir koks buvo paveikslas *La Orana Maria*, arba *Sveika, Marija*, šaltinis, tai pirmas didesnis Taityje jo nutapytas paveikslas. 1892 m. kovą apie šį paveikslą jis rašė Monfredui: „Angelas geltonais sparnais parodo Mariją ir Jėzų (jie abu taitiečiai) dviem nuogoms, tik nuo liemens į medvilninius gėlėtus sarongus susisupusioms taitietėms. Labai tamsūs kalnai fone ir žydintys medžiai, <...> tamsiai violetinis takelis ir smaragdo žalumo pirmasis planas su bananais kairėje. Aš tikrai patenkintas šiuo paveikslu.“

Didelė dalis paveikslas nutapyta pagal Javos šventyklos bareljefo nuotrauką. Spalvos, kompozicija ir turinys yra Mariją su Kristumi vaizduojančių tikrų taitiečių mamos ir vaiko bei tradicinių krikščioniškų ir budistinių figūrų mišinys, o egzotiniai vaisiai ir lapija prideda taitiečių simbolizmo.

Atsikraustęs į Taitį, Gogenas ieškojo polinezietės, kad galėtų kartu gyventi, ir į Mataiėją išvyko su Titi, mišrios rasės mergina, su kuria susipažino Papeetėje. Tačiau pusiau europietė Titi buvo per daug reiklė, tad Gogenas išsiuntė ją atgal į Papeetę.

Kairėje: Jauna kreolė, Gogenas, 1891 m. Šiame paveiksle aiškiai matomi ploni dažų sluoksniai – ženklas, kad Gogeno pinigai ėjo į pabaigą.

GAMTA IR MAGIJA

Su Titi ar be jos, nedidelis Gogeno kapitalas labai greitai baigėsi, o iš Prancūzijos daugiau pinigų nebegavo. 1891 m. lapkritį Gogenas rašė Monfredui: „Pradeda atrodyti, kad visi Paryžiuje mane pamiršo, nes nesulaukiu iš ten jokių žinių ir gyvenu labai atsiskyrėlišką gyvenimą.“

Gogenas daug savo paveikslų siuntė į Paryžių ir buvo nusivylęs, kad mažai jų parduodama. Vis dėlto Monfredas, kuris daugiausia ir gaudavo tuos darbus, retsykiais pradėjo siųsti jam pinigų ir tapo pagrindiniu kontaktu Paryžiuje. Kitame laiške Monfredui tą patį lapkritį Gogenas paaiškino, kad „ieško savyje gelmių“. Tikriausiai ieškojo iš esmės, nes ateinantį kovą parašė ilgą, pilną apmąstymų laišką Metei apie save ir savo jausmus: „Aš esu menininkas, o tu teisi ir nesi išprotėjusi – aš tikrai puikus menininkas ir tai žinau. Būtent dėl to patyriau tiek kančių. Kitomis aplinkybėmis pasielgęs taip, kaip pasielgiau, būčiau paprasčiausias chuliganas. Be abejonės, daugeliui žmonių toks ir esu. Tačiau ar tai svarbu? Daugiausia

Dešinėje: naudojant praskiestus aliejinius dažus tarsi akvarelę, tokie eskizai padėjo Gogenui pagauti aplinkos išpūdį panašiai, kaip darydavo impresionistai.

Apacioje: Gogeno medžio raižinys, 1893 m., skirtas jo potyrių Taityje knygos Noa Noa viršeliui.

kančios man kelia ne pats varguoliškumas, o nuolatinės kliūtys mano menui, kuriuo negaliu užsiimti, nors jaučiu, kad galėčiau užbaigti paveikslą, jei išbrisičiau iš man rankas surišusio skurdo. Sakai, kad klystu būdamas taip toli nuo meno centro. Ne, aš teisus, jau ilgą laiką žinau, ką ir kodėl darau. Mano meno centras – mano smegenys ir niekas kita, o aš esu stiprus, nes manęs niekas niekada neišveda iš kelio, ir darau tai,

kas slypi viduje. Mano veiksmai, mano paveikslai ir pan. kas kartą kritikuojami ir atmetami, tačiau galiausiai būsiu pripažintas. Aš visada pradėsiu iš naujo. Tikiu, kad darau tai, ką turėčiau, ir čia esu stiprus. Nepriimu patarimų ir kaltinimų. Sąlygos, kuriomis dirbu, nepavydėtinos ir tik galiūnas pajęgtų padaryti tai, ką darau aš tokiomis sąlygomis.“

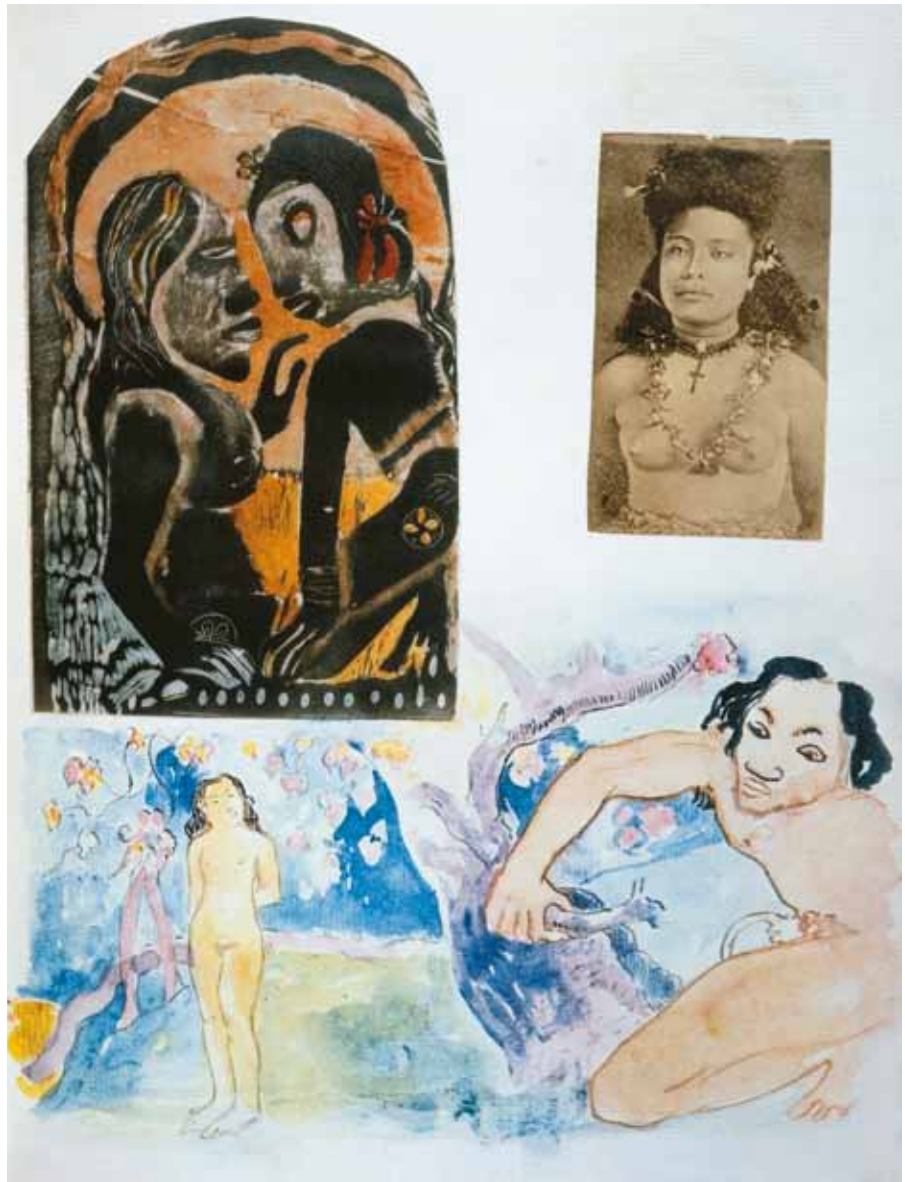
MAGIŠKAS MENAS

Amžių amžius vietiniai Okeanijos gyventojai kūrė labai savitą meną. Nors įvairių Okeanijos kultūrų dailė gana skirtinga, ji beveik visuomet simbolinė, dažnai kuriama tomis pačiomis temomis, pavyzdžiui, vaisingumas arba antgamtiškos jėgos, ir vaizduoja sudėtingus įsitikinimus, siejamus su religinėmis ceremonijomis arba socialiniais ritualais. Gogoną jau seniai žavėjo toks primityvusis menas.

NOA NOA

1891 m. pabaigoje Gogenas ne tik rašė laiškus ir tapė, bet ir pradėjo rašyti bei iliustruoti dienoraštį, kuriame aprašė savo gyvenimą ir patirtį Taityje. Šį dienoraštį tęsė grįžęs į Prancūziją ir užbaigė 1893 metais. Pavadinu *Noa Noa* (taitietišškai – aromatas). Iš esmės čia aprašomi Gogeno, kaip dailininko, jausmai ir potyriai kuriant Taityje, santykiai su vietiniais ir vedybos. Į šiuos asmeninius prisiminimus įpinta taitiečių legendų, kurias jis nuplagijavo. Pavyzdžiui, jis apibūdino, kaip, keliaudamas į salą ieškoti tinkamo medžio raiziniui, apsinuodijo ir pateko į transcendentinę būseną. „Ši tobula harmonija su mus supančia gamta skleidė grožį, aromatą (*noa noa*) ir užbūrė mano menišką sielą“, – rašė Gogenas. Jis paaiškino, kad Taityje išsivalė ir atsinaujino jo pernelyg civilizuota siela, dėl to jautęs daugiau palankumo kitiems.

Kai pradėjo rašyti *Noa Noa*, jis visai neseniai buvo įkalbėjęs vieną taitietę pozuoti. Paveikslą aprašė taip: „Gera pažinti taitietišką veidą, polineziečių šypsenos žavesį, seniai svajojau nutapyti savo kaimynės, gryniausios taitietės, paveikslą <...>. Ji nėra graži pagal europietiškus standartus, tačiau vis tiek puiki. Jos linkiai turi rafaeliškos harmonijos. Burna tarsi nulipdyta skulptoriaus kalbėti visomis kalbomis, bučiuotis, džiaugtis ir liūdėti, joje susipynusi kartumo ir malonumo melancholija <...>.“

Viršuje: puslapiai iš Gogeno dienoraščio *Noa Noa*, rašyti 1893–1894 m.

Aukščiau: šiame *Noa Noa* puslapyje Gogenas virš akvarelinio eskizo priklijavo medžio raizinį ir taitietės naujaitikės fotografiją.

NABIS

Gogenui išvykus į Taitį, menininkai, kuriuos jis vadino savo mokiniais, liko Prancūzijoje. Bendraudami su kitais, jie kūrė naują judėjimą. Gogenas buvo jų įkvėpimo šaltinis ir būtų mielai buvęs to judėjimo priešakyje, bet niekada jame nedalyvavo.

Galiausiai Seriužė subūrė Prancūzijos menininkus ir, kaip Gogenas Pont Aveno mokyklą, išplėtojo judėjimą *Nabis*. Daugybė jaunų meno studentų rinkosi Juliano akademijoje, tačiau jų netenkino griežtai realistiniai tapymo metodai, dėstomi toje mokykloje. Seriužė parodytas mažas paveikslėlis ant cigarinės dangtelio *Bua d'Amuro kraštovaizdis Pont Avene*, arba *Talismanas*, kurį jis nutapė 1888 m., prižiūrimas Gogeno, sukėlė susidomėjimo bangą ir norą toliau sekti šias idėjas.

1888–1889 m. susikūrusią slaptą broliją, *Nabis* grupę, sudarė Deni, Bonaras, Viuijaras, Feliksas Valotonas (Félix Vallotton; 1865–1925), Polis Ransonas (Paul Ranson; 1864–1909), Anri Gabrielis Ibelsas (Henri Gabriel Ibels; 1867–1936), Žoržas Lakombas (Georges Lacombe; 1868–1916), K. Ch. Ruseelis (K. X. Rousset; 1867–1944) ir kurį laiką

Viršuje: Procesija po medžiais, Deni, 1892 m. Šmėkliškas paveikslas, vaizduojantis baltu šydu užsidengusias figūras tarp medžių, sukuriančias tarytum plokščių nėrinių ir šešėlių raštą.

skulptorius Aristidas Majolis (Aristide Maillol; 1861–1944). 1890 m. Deni išleido knygą *Teorijos: nuo simbolizmo ir Gogeno iki naujų klasikinių taisyklių*, kurioje buvo apibendrinami jų tikslai. Gindamas Gogeno filosofiją, jis teigė, kad dekoratyvaus grožio siekiantys tapytojai turi teisę iškraipyti ir keisti tikrovę. „Prisiminkite, kad paveikslas, prieš tapdamas kovos žirgu, nuoga moterimi arba kuo nors juokingu, iš esmės yra plokščias paviršius, padengtas tam tikra tvarka užteptais dažais.“ 1892 m. kritikas Orjė pavadino *Nabis* Gogeno mokymo įpėdiniams.

Viršuje: 1895 m. Tulūzo-Lotreko sukurtas plakatas reklamuoja La Revue Blanche – žurnalą, remiantį Nabis.

Kaip ragino Gogenas, jie siekė kurti meną, kuris sukeltų žiūrovų dvasines reakcijas. Vienas šios grupės narys, labiausiai tikėtina, kad kritikas Ogiustas Kazalis (Auguste Cazalis; 1859–1930), pasiūlė pasivadinti *Nabis* – šis žodis kyla iš hebrajiško *Nabiim*, reiškiančio „pranašas“. Visiems patiko papildoma mistinė pavadinimo reikšmė ir tai, kad ji leido numanyti, jog jie yra meną atnaujinantys aiškiaregiai.

POJŪČIAI, EMOCIJOS, NUOTAIKOS

Kilęs iš simbolizmo ir sintetizmo, *Nabis* kūrė naujus pojūčius, emocijas ar nuotakas subjektyviomis spalvomis, stilizuotomis, plokščiomis formomis ir vizualiomis metaforomis bei simboliais. 1903 m. Deni rašė: „Gogeno dėka mes supratome, kad kiekvienas meno kūrinys yra persikėlimas, karikatūra, nejausmingas patirto pojūčio atitikmuo.“ Nors kiekvieno iš šių dailininkų stilius buvo skirtingas,

Apačioje: Jaunas motinas 1891 m. Bretanėje nutapė Seriužjė, Gogenui nurodžius paryškinti spalvas ir supaprastinti formas.

PRIVATUS ŽODYNAS

Nabis nariai manė, kad yra nušvietieji, ir tarpusavyje vartojo privatu žodyną, arba kitaip – ezoterinį žargoną. Pavyzdžiui, studiją vadino *ergasterium*, o laiškus vieni kitiems pasirašydavo inicialais E.T.P.M.V. et M.P., tai reiškė *En ta paume, mon verbe et ma pensée* („Mano žodžiai ir mano mintys yra tavo delne“).

visų darbai turėjo ir panašumų, tokių kaip supaprastintas piešinys, plokščios spalvų dėmės ir ryškūs kontūrai. Dar buvo juntama japonų raštų ir prerafaelitų įtaka. Jie dažnai įvardijami ir kaip *art nouveau* pirmtakai.

Dirbdami daugybe skirtingų priemonių, šie dailininkai taip pat kūrė keramiką, vitražus, baldus, tekstilę, knygų iliustracijas, raštus ir plakatus. Jie susitikdavo Ransono studijoje arba literatūros žurnalo *La Revue*

Viršuje: Viešieji sodai, 1894 m. nutapyti Viujjaro. Darbą rėmė Aleksandras Natanas, papuošęs juo savo Paryžiaus namų saloną.

Blanche, įkurto 1891 m. ir entuziastingai juos populiarinusio, būstinėje.

PIRMOJI PARODA

Pirmąją grupės darbų parodą Deni surengė 1891 m. Sen Žermeno prie Lėrmuose, kiek į vakarus nuo Paryžiaus. Tais pačiais metais jie sukėlė sensaciją savo paroda, eksponuota Nepriklausomųjų salone, ir vėliau parodos buvo sėkmingos maždaug iki 1900 metų. Nuo 1892 iki 1896 m. grupės parodos rengtos *Le Barc de Boutteville* galerijoje Le Peletjė gatvėje, tai buvo viena iš kelių Paryžiaus vietų, kur jaunieji menininkai galėjo parodyti savo naujoviškus darbus. *Le Barc de Boutteville* parodose jie dalyvaudavo kartu su neopresionistais ir kitais menininkais, tokiais kaip Tulūzas-Lotrekas. Taip pat kartu ir atskirai eksponavo savo darbus Tulūzoje, Antverpene ir Briuselyje.

TEHAMANA

1891 m. pavasarį Gogenas tikėjosi susitaikyti su Mete. Per 20 metų trukusią santuoką septynerius jie gyveno atskirai, o Gogenas žadėjo Metei vėl susieiti jam grįžus. Atsižvelgiant į ilgą laikotarpį, per kurį jie atitolo vienas nuo kito, ir fizinį atstumą, ši idėja buvo neįgyvendinama.

Noa Noa Gogenas pasakoja, kaip susipažino su Tehamana – taitiete paaugle savo „žmona“. Išsiuntęs Titi į Papeetę, tuo metu 43 metų Gogenas išvyko patyrinėti labiau laukinių Taičio regionų. Jis aiškina ieškojęs taitietės, kuri gyventų su juo Mataiėje. Keliaudamas per Faaonę, mažą pakrantės miestelį, esantį netoli turistų traukos centro Hitiaa, Gogenas įsišnekėjo su vietiniu gyventoju, šis pasikvietė jį į savo trobelę ir supažindino su šeima. Jie svetingai pavaišino Gogeną duonmedžių vaisiais, laukiniais bananais bei krevetėmis ir pasiteiravo, ko jis atvykęs į Faaonę. Kai Gogenas atsakė, kad tikisi susipažinti su vietine moterimi, to vyro žmona akimirksniu pasiūlė jam savo trylikametę dukterį.

Nėra visiškai aišku, ar jai tikrai buvo trylika, ar Gogenas perdėtai išpūtė jų amžiaus skirtumą, kad atrodytų dramatiškiau, ką dažnai darydavo ir rašyda-

mas, ir tapydamas, tačiau tada Taiityje 13 metų buvo laikoma pilnametyste, o mergaitė jau buvo pauglė. Taip pat žinoma, kad turistams iš Vakarų dažnai buvo siūlomos jaunos merginos, o tai neretai darydavo pačių mergaičių tėvai, nes europiečiai turėjo pinigų ir šeimoms tai buvo vienas iš papildomų pajamų šaltinių.

SPINDULIUOJANTI LAIMĖ

Gogenas rašė: „Senoji moteris grįžo, paskui ją ėjo aukšta mergina.“ Tos merginos vardas buvo Tehamana (nors *Noa Noa* jis ją vadina Tehura). Gogenas paklausė, ar ji jo bijo, o ji atsakė: „Ne.“ Tada paklausė, ar gyventų kartu jo tro-

belėje, ir ji atsakė, kad gyventų. Galiausiai paklausė, ar yra kada nors sirgusi, ir ji vėl atsakė: „Ne.“ Vis dėlto išvykus iš Faaonės Tehamanos mama ir kiti giminių sekė jiems iš paskos. Kai pasiekė Gogeno trobelę, Tehamana supažindino jį su kita pora – savo globėjais, kurie taip pat sekė paskui juos. Globėja tarė: „Noriu, kad po savaitės Tehamana sugrįžtų. Jei ji nebus laiminga, neliks gyventi su tavimi.“ Regis, Tehamana buvo laiminga, nes liko gyventi su Gogenu.

Nors Gogenas mokėjo tik kelis taitietiškus žodžius ir sakinius, o Tehamana nekalbėjo prancūziškai, atrodo, kad ši keista pora buvo palyginti laiminga. Tehamana tvarkėsi, gamino valgi,

Apačioje: šis medžio raižinys Manao Tupapau (Mirusiųjų dvasios stebi), sukurtas 1891–1893 m. Noa Noa iliustruoti, vaizduoja Tehamanos dvasinius įsitikinimus, kuriuos pastebėjo Gogenas.

Apačioje: Žoržo Danielio de Monfredo XX a. viduryje nutapytas Pokalbis studijoje. Paveiksle aiškiai vaizduojami du Gogeno Taičio paveikslai.

Dešinėje: šis medžio raižinys – iš Gogeno knygos *Noa Noa*. Te po, *La Grande Nuit* vaizduoja tamsią, regis, antgamtišką sceną, kurioje stebima dvasių miega jauna moteris.

pozavo paveikslams ir padėjo Gogenui daugiau sužinoti apie jo naujosios šalies gyvenimą ir papročius. Už tai jis rėmė ją finansiškai. Net kai praėjus dviem mėnesiams po atsikraustymo ji ėmė lauktis, tarp jų nebuvo jokių nesutarimų. Laiške Monfredui Gogenas viešai pripažino, kad „vaikai yra laukiami ir apie juos visi giminės kalba jau iš anksto <...>. Juk Taityje vaikas yra pati gražiausia dovana, kokią gali padovanoti.“ Vis dėlto daugiau tas vaikas nebuvo minimas.

Vėliau jis rašė apie laiką, praleistą su Tehamana: „Aš vėl pradėjau dirbti ir laimė keitė laimę. Kiekvieną dieną su pirmu saulės spinduliu mano kambarį užliedavo spindinti šviesa. Tehuros veido auksas užtvindydavo viską aplinkui.“ Atrodo, kad jos buvimas Gogeną įkvėpdavo. Paveiktas ankstyvojo Okeanijos meno, jis labai daug dirbo ir sukūrė kelis pačius ikoniškiausius savo darbus, tokius kaip *Mirusiųjų dvasios stebi*, *Niekados* ir *Mehari Metua No Tehamana*.

FINANSINĖS PROBLEMOS

Nepaisant laimės su Tehamana, Gogeno gyvenimas Mataiėjoje nesiklostė sklandžiai. Kaip įprasta, didžiausia problema buvo pinigų stygius. Jam reikėjo bent 200 frankų per mėnesį, kad susimokėtų už nuomą, vyną, tabaką ir konservuotą maistą, kuriuo maitinosi kiekvieną dieną, tačiau, per pirmuosius šešis viešnagės Taityje mėnesius išleidęs nedidelį savo kapitalą, turėjo nuolatos skolintis.

Niekas saloje nenorėjo jo paveikslų ir, jei Monfredas pardudavo kokį paveikslą Londone, prireikdavo penkių mėnesių, kol pinigai pasiekdavo Gogeną.

Dešinėje: Dvi nuogalės Taičio paplūdimyje, *Gogenas, 1891–1894 m.* *Akinama spalvų paletė ir ryškios, plačios formos perteikia dviejų moterų Taičio pakrantėje vaizdą.*

